

COMENTARII CU PRIVIRE LA GENEALOGIA VĂCĂREȘTILOR

— PE MARGINEA UNEI INSCRIȚII FUNERARE —

PETRE CRISTEA

Din strălucita familie a Văcăreștilor se evidențiază, între alții, în a doua jumătate a sec. al XVII-lea și un personaj cu numele de Negoită. Referindu-se la înaintașii săi, Ienăchiță Văcărescu precizează despre străbunicul său :

„1685. Spătaru Negoită Văcărescu, baș capuchehaia lui Șerban-Vodă Cantacuzino, a murit în Țarigrad ; (pecetluite hainele): A avut fii pe Ianache cliucerul și Ivan vătaful“¹.

Biografia acestei familii, în studiile lor² au subliniat de asemenea misiunea delicată pe care Negoită Văcărescu a avut-o la Poartă în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, precum și moartea acestuia atât de tragică în 1685, la Constantinopol.

Numeroase documente³ privind familia Văcăreștilor menționează că Negoită Văcărescu era fiul lui Ivan pitar și al soției acestuia Fiera. Octav G. Lecca⁴ și N. Iorga⁵ au arătat cu mult timp în urmă aceeași descendență a lui Negoită Văcărescu. Alexandru Piru afirmă însă că Negoită Văcărescu era „fiul lui Pătrașcu“⁶ un destoinic ostaș ce strălucise în istorie cu aproape un secol mai înainte, autorul subliniind

¹ BIBL. AC. ROM. ms. 305 : Observațiile lui Ienăchiță Văcărescu — fol. 3. (cit. N. IORGA „Studii și documente cu privire la istoria românilor“, Buc. 1901, vol. III, pag. 76).

² AL. ODOBESCU „Opere“ ed. 1955 vol. I pag. 226 ; O. G. LECCA „Familiiile boeresti române“ ed. 1899, pag. 486 ; AL. PIRU „Poetii Văcărești“ (micro-monografie) 1967, pag. 10.

³ ARH. MITROPOLIEI BUCUREȘTI ; doc. 353/42-43. doc. 354/5.

⁴ O. G. LECCA, loc. cit.

⁵ N. IORGA „Istoria literaturii române“, sec. al XVIII-lea, ed. 1969. vol. 1, pag. 166—167.

⁶ AL. PIRU. loc. cit.

totodată că : „Pătrașcu Văcărescu a fost ban al Craiovei și a luat parte la luptele lui Mihai Viteazul împotriva turcilor”⁷.

Fără a mai face apel la documentele amintite există suficiente argumente de netăgăduit pentru a se dovedi că Negoită era firește urmaș, dar în nici un caz fiul lui Pătrașcu Văcărescu, deoarece:

— De la nașterea lui Pătrașcu Văcărescu (presupusă la 1554) pînă la moartea lui Negoită (1685) au trecut 131 de ani, perioadă în care s-au scurs, fără îndoială, mai multe generații.

— Acest Pătrașcu Văcărescu după cum arată O. G. Lecca era „fiul cel mare al lui Radu (comisul zis Belșug)”⁸, fiind frate cu Neagoe postelnicul din Văcărești, iar Neagoe postelnicul „a fost însoțit cu Stanca, avînd un singur băiat : pitarul Ivan (tatăl lui Negoită)”⁹.

Această filiație este confirmată în parte și completată documentar, între altele, și prin Condica Văcăreștilor — publicată de George D. Florescu și Dan Pleșia, din care menționăm :

— documentul din 27 iunie 1580, cuprinzînd Cartea lui Mihnea Turcitul (1577—1583), dată „jupînesii Eleni cu feciorii ei, Neagoie postelnic și Pătru de la Văcărești, ca să fie lor moșie la Văcărești din partea lui Pătrașco”¹⁰ ;

— documentul din 7 noiembrie 1588, cuprinzînd Cartea lui Mihnea Turcitul (în a doua domnie : 1585—1591), dată „slugilor domniei sale lui Neagoie și lui Pătru postelnicii și feciorilor lor ca să le fie lor moșie la Văcărești”¹¹ ;

— documentul din 9 martie 1598, cuprinzînd Cartea lui Mihai Viteazu (1593—1601), dată „slugii domniei sale, Pătru postelnic, și feciorilor lui... să le fie moșie în Văcărești, toată partea lui Pătrașco, du pretutindenea”¹² ;

— documentul din 19 ianuarie 1604, cuprinzînd Cartea lui Radu Șerban (1602—1611), dată „jupînesii Staichii jupîneasa lui Neagoie de la Văcărești, și feciorilor ei, Stoica postelnic și frate său Ivan, și feciorilor lor“... etc.¹³.

Observăm că la sfîrșitul sec. XVI-lea sînt menționați :

— Pătrașcu Văcărescu sau „Pătrașco ot Văcărești”¹⁴ care nu mai trăia însă la 1580.

— Pătru de la Văcărești, probabil feciorul celui de mai sus pe care îl și moștenește.

Acest Pătru era, după cum atestă documentele, frate cu Neagoie postelnicul, bunicul lui Negoită spătarul.

⁷ AL. PIRU. *ibid.*

⁸ O. G. LECCA, *op. cit.* pag. 485.

⁹ O. G. LECCA, *op. cit.* pag. 486.

¹⁰ „STUDII — revistă de istorie”, tom. 19 — 1966, pag. 969.

¹¹ *Idem*, pag. 970.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

Negoia Văcărescu — personajul care face obiectul cercetării noastre — este atestat documentar, pentru prima dată, la 12 aprilie 1654¹⁵. A fost căsătorit cu Neaşa, fiica lui Pătraşcu Bucşanul, însă pe la 1668 mitropolitul Ştefan îl desparte de soţia sa „pentru ale lui fapte nebuneşti“¹⁶.

O serie de documente confirmă că Negoia Văcărescu era un om necumpătat „vînzînd şi risipind tot“, moşii, ȱigani şi sálaşe de ȱigani, incît „fost-au socotit de Radul vodă împreună cu toţi boiarii divanului, cum că nu să cade a-l lása dupe nebuniia lui să vînză şi să petreacă tot şi apoi copii lui să umble pe uşile altora“¹⁷. Aceste vînzări sînt anulate de către Antonie vodă din Popeşti şi de Duca vodă, iar moşiiile sînt redade jupînesei Neaşa şi feciorilor ei, Ianache şi Ivan.

În iulie-august 1663 spătarul Negoia Văcărescu participă la asemiul cetăţii Uivar, aflîndu-se în tabăra lui Grigorie Ghica (1660—1664)¹⁸.

Al. Odobescu, evocînd moartea tragică la 1685 a spătarului Negoia Văcărescu, precizează că : „trupul lui... fu adus în ţară şi înmormîntat în tinda mitropoliei de la Tîrgovişte unde se află piatra sa funerară“¹⁹. Inscripţia funerară arată însă că Neagoe spătarul Văcărescu avea „viaţă în lume, ani 72, şi s-a săvîrşit cu pace, în luna septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 (1701)“²⁰. Or, tocmai aceste elemente ne oferă surpriza unor nepotriviri, privind data şi cauza morţii acestui vlăstar al familiei Văcăreştilor :

— piatra funerară consemnează data morţii spătarului Neagoe Văcărescu la 28 septembrie 1701, în timp ce Al. Odobescu şi alţi biografi presupun anul 1685. Dacă 28 septembrie 1701 ar fi numai data cînd a fost aşezată piatra funerară, fără îndoială că s-ar fi făcut menţiunea respectivă, aşa cum s-a întîmplat în asemenea cazuri cu alte pietre funerare²¹.

— trebuie reţinut şi faptul că spătarul Neagoe Văcărescu a răposat „cu pace“ şi, deci, după mărturia inscripţiei, nu a cunoscut o moarte tragică.

¹⁵ ARH. MITROPOLIEI BUCUREŞTI, doc. 354/5.

¹⁶ STUDII — revistă de istorie, tom. 19—1966, pag. 972.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ ARH. MITROPOLIEI BUCUREŞTI, doc. 353/43 ; LETOPISEŢUL CANTA-CUZINESC, 1290—1688, ed.1960, pag. 148.

¹⁹ AL. ODOBESCU, loc. cit. (În prezent această piatră funerară — strămutată cu prilejul restaurării Mitropoliei la 1892, se află în lapidariul Curţii domneşti).

²⁰ VIRGILIU N. DRAGHICEANU „Mitropolia Târgoviştei“ Buc. 1933, pag. 23. „Subtu această reace piatră aici, în sfînta Mitropolie odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu Neagoe Spătariul Văcărescul, avînd viaţă în lume ani 72 şi s-a săvârşit cu pace în luna Septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 (1701)“.

Lectura făcută de Virgil Drăghiceanu trebuie corectată astfel : *supt.* în loc de „subtu“ ; în sfînta şi *marea* Mitropolie, în loc de „în sfînta Mitropolie“ ; *s-au*, în loc de „s-a“.

²¹ VIRGILIU N. DRAGHICEANU, op. cit. pag. 22 (vezi inscripţia pietrei funerare a lui Climentu Erodiaconu).

— în sfârșit, vârsta pe care o împlinise spătarul Neagoe Văcărescu — menționată de inscripție — se leagă în mod firesc de data morții acestuia, respectiv 28 septembrie 1701.

Condica Văcăreștilor aduce elemente noi în această problemă : un document cu data de 13 ianuarie 1692 cuprinzând zapisul popii Iarului de la Dragoslavele amintește, printre alții, și pe „ră[posatul] Negoită, tatul dumnealor (Ianache Văcărescu și frăține-său Ivan)”²².

La 11 noiembrie 1697 Ianache și Ivan Văcărescu, fiii răposatului Negoită, se înfățișează mitropolitului Theodosie pentru că între ei se ivise „multă gilceavă și neașezămint pentru moșiile dumnealor”²³. Impăcându-i, mitropolitul arată că a ales „fieșcăruia din dumnealor, partea ce li s-au venit pă drept”²⁴. În cartea de împăcaciune nu se face însă nici o referire la tatăl lor, spătarul Negoită Văcărescu, faptul constituind încă o dovadă că acesta era atunci răposat și că în această privință documentul din 13 ianuarie 1692 rămîne neindoielnic.

În urma acestor precizări se poate considera că au existat doi Văcărești contemporani care au purtat numele de Negoită sau Neagoe.

A existat un spătar Negoită Văcărescu: fiul lui Ivan pițar și Fiera, răposat — după Al. Odobescu și ceilalți biografi — la 1685, în orice caz înainte de 13 ianuarie 1692. Între 20 aprilie 1682 — 13 ianuarie 1692 nu se cunoaște încă vreun document care să se mai refere la spătarul Negoită Văcărescu. El a avut fii pe Ianache, sfetnicul devotat al lui Brîncoveanu, și pe Ivan vătaful.

A existat și un spătar Neagoe Văcărescu, născut la 1629—1630 și răposat la 28 septembrie 1701, a cărui piatră funerară ne-a prilejuit aceste investigații. Nu i se cunosc încă părinții și nici urmașii, dar este posibil să fi fost vărul spătarului Negoită Văcărescu.

Genealogia Văcăreștilor, datorată lui Al. Odobescu: O. G. Lecca, M. Cantacuzino²⁵, Al. Piru, cuprinde, în unele cazuri, numai pe urmașii unuia dintre frați, neglijîndu-i pe ceilalți. În această situație spătarul Neagoe Văcărescu ar putea fi urmașul lui Pătru de la Văcărești, care a avut feciori, cum atestă documentul din 9 martie 1598, sau a unui alt Văcărescu, încă nesesizat documentar.

De asemenea, genealogia Văcăreștilor — așa cum se cunoaște pînă acum — nu cuprinde încă o serie de vlăstare ale acestei familii și, referindu-ne numai la secolul al XVII-lea, putem exemplifica prin : stolnicul Matei Văcărescu: căsătorit cu Vișa, care „încheie o înțelegere cu Snagovul la 1696”²⁶; Tudosca, fiica lui Pătrașcu Văcărescu căsătorită cu

²² STUDII — revistă de istorie, tom. 19—1966, pag. 983.

²³ Idem, pag. 984.

²⁴ Ibid.

²⁵ MIHAIL CANTACUZINO, banul, „Genealogia Cantacuzinilor” publicată și adnotată de N. Iorga, Buc. 1902, pag. 363—422.

²⁶ AN. AC. ROM. XXI. pag. 262. (cit. N. IORGA „Ist. lit. române în sec. al XVIII-lea, ed. 1969, vol. 1, pag. 167).

Matei Bălăceanul²⁷; Stroe, fiul căpitanului Mihai Văcărescu²⁸; Sava, feciorul lui Negre din Văcărești²⁹; Dumitrașco postelnicul din Văcărești³⁰; Alexandrina, sora lui Negoită Văcărescu, căsătorită cu Mihai³¹.

În sfârșit, ar mai fi de lămurit care din cei doi Văcărești a fost capuchehaia la Constantinopol în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino.

Despre spătarul Neagoe Văcărescu nu avem alte știri în afară de inscripția de pe piatra funerară. Dacă personajul care a fost capuchehaia lui Șerban Cantacuzino a murit la Constantinopol în 1685, firește acel personaj nu putea fi spătarul Neagoe Văcărescu, care a răposat la 1701.

Spătarul Negoită Văcărescu este caracterizat de către Antonie vodă din Popești drept „un om nebun dă tot și bețiv și eșit dintru toată firea omenească”³². Ținând seama de lupta ascuțită dintre partidele boierilor Băleni și Cantacuzini și de faptul că aceste aprecieri, de loc elogioase, erau făcute de către omul Cantacuzinilor, este foarte probabil ca Negoită Văcărescu să fi fost amestecat în această luptă, alături de adversarii Cantacuzinilor. Mai mult chiar, documentul din 1669 — un adevărat cap de acuzare împotriva lui Negoită — este semnat și de Șerban Cantacuzino, pe atunci mare spătar.

Înrudit cu adversarii Cantacuzinilor — boierii Bucșani, banul Neagoe Săcuianul — fiind el însuși, după cum s-a văzut, în dizgrația Cantacuzinilor și lipsit de putere economică³³ este îndoielnic faptul că Negoită Văcărescu a putut fi capuchehaie lui Șerban Cantacuzino. De altfel, atît cronică lui Radu Popescu³⁴, cît și cea a lui Constantin căpitanu Filipescu³⁵ concordă în atestarea postelnicului Cirstea Scordoc în calitate de capuchehaie la 1685.

Dacă Negoită sau Neagoe Văcărescu ar fi avut o moarte tragică ca aceea a capuchehaiei la care se referă biografia, desigur acest eveniment ar fi fost reținut de cronici, dar nici o cronică a domniei lui Șerban Cantacuzino nu-l semnalează.

Într-adevăr, în familia Văcăreștilor s-a transmis de la o generație la alta tradiția că un strămoș al lor a fost capuchehaie la Poartă fiind

²⁷ ȘTEFAN D. GRECEANU „Genealogiile documentate ale familiilor boieresti” — Buc. 1913, vol. 1, pag. 153. „Studii — revistă de istorie” loc. cit.

²⁸ ARH. MITROPOLIEI BUCUREȘTI, doc. 357,5, doc. 55 bis/12-a, doc. 346.7. BIBL. AC. ROM., ms. 671 f. 141.

²⁹ ARH. MITROPOLIEI BUCUREȘTI, doc. 170 1.

³⁰ CONDICA BARBATEȘTILOR, actul nr. 35 (vezi, Ștefan D. Grecianul, op. cit. vol. II, pag. 13.

³¹ ARH. MITROPOLIEI BUCUREȘTI, doc. 354/5, doc. 291.3.

³² STUDII — revistă de istorie, tom. 19—1966, pag. 972.

³³ În documentul amintit se menționează că moșiile, rumâni și țigani „să fie toate pre seama feciorilor lui Negoită” și jupîneasă Neacșa „să-și fie zestrile ei cu bună pace”.

³⁴ RADU POPESCU VORNICUL, „Istoriile domnilor Țării Românești, ed. 1963, pag. 182.

³⁵ CONSTANTIN CAPITANUL FILIPESCU „Istoriile domnilor Țării Românești...” publicată din nou de N. Iorga, 1902, pag. 207—208.

omorît de turci. Este bine știut, însă, că Ianache Văcărescu a fost timp de mai mulți ani reprezentantul lui Brîncoveanu la Poartă și că la 1714 a împărtășit aceeași soartă tragică ca și voievodul său. Faptul că Ianache era fiul lui Negoită explica într-un fel confuzia făcută mai târziu.

Ienăchiță Văcărescu ne oferă primele informații în această problemă în 1787 — deci la 73 de ani după tragedia bunicului său — perioadă în care datele istorice au putut suferi alterări generatoare de confuzii.

Considerăm aceste investigații drept o modestă contribuție la stabilirea întregului adevăr istoric legat de numeroasa și influenta familie a Văcăreștilor în politica Țării Românești, între care Negoită Văcărescu reprezintă un personaj în jurul căruia s-au creat aceste controverse.

